

УДК 347.455

ДОГОВІР ПОЗИКИ: СПІРНІ ПИТАННЯ ФОРМИ ТА ПРЕДМЕТА

В. П. ЯНИШЕН,

канд. юрид. наук, доц.,

доцент кафедри цивільного права № 1,
Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого,

Україна, м. Харків

e-mail: v.yanishen@ukr.net

ORCID 0000-0002-1495-613X

Розглянуто особливості форми договору позики, документального підтвердження його укладення, визначено правовий статус розписки та її значення в позикових відносинах як письмового доказу укладення договору та одержання позики під зобов'язання її повернення. Підтверджено можливість надання на території України грошових коштів у позику як у національній валюті – гривні, так і іноземній, яка індексації не підлягає. Доведено, що незалежно від валюти боргу, валютою платежу за договором позики є національна валюта України – гривня.

Ключові слова: позика, форма договору позики, розписка, предмет договору позики, іноземна валюта, індекс інфляції.

Договір позики, історія якого налічує тисячі років, є одним із найпоширеніших правочинів, присвячених правовому регулюванню кредитних відносин. Він розглядається вітчизняною цивілістичною доктриною як типова договірно-правова форма кредиту для всіх форм кредитування [1, с. 751]. Незважаючи на відносну простоту договору позики та його значне поширення, серед наукової спільноти досить часто виникають суперечності, що впливають на можливість захисту його учасниками своїх суб'єктивних прав та інтересів, в тому числі в судовому порядку, що, у свою чергу, вимагає додаткового наукового обґрунтування правового регулювання його окремих положень.

Дослідженню правого регулювання позикових відносин приділяли увагу багато науковців, серед яких І. А. Безклубий, О. В. Кривенда, С. М. Лепех, Є. О. Тупицька та ін. Але здебільшого при зверненні до договору позики увага дослідників концентрувалася на загальнотеоретичних аспектах позикових правовідносин, співвідношення позики та кредиту, залишаючи без правової

належної оцінки окремі питання форми договору позики та його предмета.

Метою статті є аналіз положень чинного законодавства України та судової практики щодо форми договору позики та можливості використання іноземної валюти як його предмета.

Договір позики, згідно з ч. 1 ст. 1046 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України), визначається як договір, за яким одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості. В силу прямої вказівки закону (ч. 2 ст. 1046 ЦК України) договір позики є реальним, оскільки є укладеним з моменту передання грошей або інших речей, визначених родовими ознаками. Тому будь-яка обіцянка надати в майбутньому позику, момент підписання договору або вказівка в договорі на строк, протягом якого відбудеться передача об'єкта позики, не мають юридичного значення [2, с. 59]. З наведеної норми слідує, що договір позики за своєю юридичною природою є одностороннім, тому внаслідок його укладення виникає обов'язок позичальника щодо повернення позикодавцеві взятих у останнього суми позики або речей визначених родовими ознаками, тоді як позикодавець набуває лише права вимоги.

Належна реалізація позикових відносин вимагає їх формалізації та відповідного закріплення умов укладеного договору позики. Враховуючи його реальну природу, сам факт укладення договору позики не породжує позикове зобов'язання. Для цього необхідна передача предмета позики, яка і потребує чіткого підтвердження. Позичальник одержує позику для її використання у власних цілях протягом певного періоду. Час одержання позики та її повернення не збігаються, що вимагає чіткої регламентації обов'язків позичальника, як от: момент та спосіб повернення позики, розмір процентів за договором позики, відповідальність за його порушення позичальником тощо. Зазвичай вони обумовлюються у договорі за погодженням сторін. Проте визначальним при цьому є відповідне підтвердження факту отримання

позичальником позики, за відсутності якого у позичальника виникає передбачена ст. 1051 ЦК України можливість оспорити договір позики на тій підставі, що грошові кошти або речі насправді не були одержані ним від позикодавця або були одержані у меншій кількості, ніж встановлено договором. З цією метою встановлені певні законодавчі вимоги щодо форми договору позики, яка залежить від його суб'єктного складу та суми позики.

Закон (ч. 1 ст. 1047 ЦК України) вимагає укладення договору позики у письмовій формі, якщо його сума не менш як у 10 разів перевищує встановлений законом розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, а також коли позикодавцем є юридична особа, – незалежно від суми. В інших випадках договір позики може укладатися в усній формі, що припускає можливість підтвердження факту укладення та його умов будь-якими засобами доказування відповідно до процесуального законодавства, в тому числі й свідченнями свідків. Сфера її поширення, здебільшого, побутові відносини між громадянами. До договору позики застосовуються загальні положення щодо форми правочину (статті 205–210 ЦК України). Він може укладатися як шляхом підписання сторонами одного документа, так і фіксації його змісту в кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони. Воля сторін при цьому може бути виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку. З урахуванням багатоваріантності способів укладення договору позики, судами по-різному розумівся зміст поняття «правочин, вчинений у письмовій формі», що спонукало Верховний Суд України ще в 2007 р. провести узагальнення практики розгляду судами цивільних справ у наказному провадженні, в якому ним було звернуто увагу на те, що деякі суди помилково вважають достатнім доказом наявності правочину будь-які письмові дані про наявність боргу. При цьому правильною вбачається практика тих судів, що, передусім, вимагають надання заявником власне договору, підписаного сторонами [3, с. 28-29].

Однак для того, щоб договір позики набрав чинності, необхідне підтвердження одержання позичальником позики. Для цього зі змісту договору

повинно слідувати, що на момент його підписання позика вже фактично одержана позичальником. Наприклад, договір містить умову наступного змісту: «Підписання цього договору позичальником підтверджує факт одержання ним від позикодавця позики у розмірі...». Тому вимагає досить обережного ставлення висновок Верховного Суду України про те, що письмова форма договору позики внаслідок його реального характеру є доказом не лише факту укладення договору, але й факту передачі грошової суми позичальнику [4].

Разом із тим недодержання сторонами письмової форми договору позики (коли він укладається усно, тоді як закон вимагає його укладення в письмовій формі) не має наслідком його недійсність. Він залишається дійсним, але в цьому випадку сторони не можуть прибігати до свідчень свідків. Заперечення однією із сторін факту його укладення або оспорування окремих його частин може доводитися письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами. Якщо договір позики має бути укладений у письмовій формі, відповідно до ч. 2 ст. 1051 ЦК України, рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях свідків для підтвердження того, що гроші або речі насправді не були одержані позичальником від позикодавця або були одержані у меншій кількості, ніж встановлено договором, крім випадків, коли договір був укладений під впливом обману, насильства, зловмисної домовленості представника позичальника з позикодавцем або під впливом тяжкої обставини.

Враховуючи надзвичайно важливе значення факту одержання позичальником позики, що безпосередньо пов'язаний з виникненням позикового зобов'язання, ч. 2 ст. 1047 ЦК України встановлено, що на підтвердження укладення договору позики та його умов може бути представлена розписка позичальника або інший документ, який посвідчує передання йому позикодавцем визначеної грошової суми або визначеної кількості речей. За змістом наведеної норми, як доказ укладення договору позики може бути представлена не лише письмова розписка, а й, наприклад, платіжне доручення банку, рахунок-фактура на товари тощо. Головне, щоб ці документи підтверджували передання позикодавцем позичальнику визначеної

грошової суми або визначеної кількості речей [5, с. 19]. Розписка позичальника є доказом не лише укладення договору, але й посвідчує факт одержання ним грошової суми. Договір позики є укладеним з моменту передання грошей або інших речей, і може не співпадати з датою складання розписки, яка посвідчує цей факт, однак у будь-якому разі складанню розписки має передувати факт передачі коштів у борг. Вона, зазвичай, використовується у відносинах між фізичними особами. За участю юридичних осіб представляти розписки немає нагальної необхідності, оскільки одержання та повернення позики оформляється первинними, розрахунковими та іншими документами.

Для встановлення ролі розписки в позикових відносинах та її співвідношення з договором позики необхідно дослідити її правовий статус. Легальне визначення розписки у законодавстві відсутнє. Великий енциклопедичний юридичний словник містить наступне визначення розписки: це документ, що засвідчує у письмовій формі факт одержання особою у власність, користування чи розпорядження або прийняття на зберігання грошей, речей, документів тощо від іншої особи. Скріплюється підписом особи, яка її видала, і містить дату та місце її складання, умови й терміни виконання зобов'язання щодо повернення матеріальних цінностей тощо [6, с. 813]. Як свідчить наведене визначення, сфера застосування розписок виходить далеко за межі договору позики. Так, ч. 1 ст. 545 ЦК України встановлено, що прийнявши виконання зобов'язання, кредитор повинен на вимогу боржника видати йому розписку про одержання виконання частково або в повному обсязі. З цієї норми виходить, що розписка може підтверджувати факт не лише одержання коштів або майна, але і виконання зобов'язання. В окремих випадках розписка, згідно із законодавчими приписами, може замінювати договір, що жодним чином не відповідає її правовій природі. Так, абз. 3 ч. 1 ст. 927 ЦК України встановлено, що письмова форма договору зберігання вважається дотриманою, якщо прийняття речі на зберігання посвідчене розпискою, квитанцією або іншим документом, підписаним зберігачем.

У практичній юридичній літературі окремими авторами висловлюється

точка зору, що боргова розписка вказує на наявність письмового договору позики (замінює його) [7, с. 215]. Верховний Суд України, вирішуючи питання щодо статусу розписки у справі про стягнення заборгованості за договором позики [8], вказав, що дотримання письмової форми договору позики має місце в тому разі, якщо на підтвердження укладення договору представлена розписка або інший письмовий документ, підписаний позичальником. Вказаний висновок Верховного Суду України не є бездоганим, оскільки розписка може бути представлена на підтвердження укладення та умов як письмового, так і усного договору позики, що ніяким чином не дає підстави вважати останній таким, що укладений у письмовій формі. Проте найбільш вагомим доказом виникнення позикового зобов'язання розписка є саме у разі недотримання сторонами письмової форми договору позики. Це також підтверджується правовою позицією Верховного Суду України, викладеною в наведеній вище справі, за якою розписка про отримання у борг грошових коштів за своєю суттю є документом, який видається боржником кредитору за договором позики після отримання коштів, підтверджуючи як факт укладення договору та зміст умов договору, так і факт отримання боржником від кредитора певної грошової суми.

Звичайно розписка не є договором позики, вона навіть не може бути правочином у розумінні ст. 202 ЦК України. Розписка лише є письмовим доказом, що підтверджує факт укладення договору позики та його умови. З цього слідує, що визнання недійсною розписки, представленої на підтвердження укладення договору, яка є лише доказом, чинним законодавством не передбачено. Водночас досить поширеною є судова практика визнання недійсним договору позики, укладеного у формі розписки, що спотворює реальну природу як договору позики, так і розписки.

Слід також зауважити, що не будь-яка розписка може бути підтвердженням укладення договору позики, а тільки така, що засвідчує факт отримання позики у борг і містить умови щодо їх повернення. Оскільки розписки можуть бути представлені на підтвердження різноманітних фактів

одержання коштів та майна у власність чи володіння з різних підстав, у тому числі й на безповоротних засадах, наприклад, за договором купівлі-продажу, відсутність умови щодо їх повернення унеможливорює підтвердження укладення договору позики. А тому, як зазначив Верховний Суд України в постанові від 18.09.2013 р. у справі № 6-63цс13, досліджуючи боргові розписки чи договори позики, необхідно виявляти справжню правову природу укладеного договору, незалежно від найменування документа, і враховуючи встановлені результати робити відповідні правові висновки [4].

За змістом ст. 1046 ЦК України предметом договору позики можуть бути гроші або речі, визначені родовими ознаками. При цьому виникає питання: чи може передаватися за договором позики іноземна валюта, а якщо так, то яким чином буде здійснюватися повернення суми позики? Його актуальність особливо загострюється у світлі законодавчої заборони на території України надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті, встановленої абз. 3 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів» [9]. Щоб дати відповідь на поставлене питання необхідно проаналізувати положення чинного законодавства щодо використання іноземної валюти на території України.

У ст. 99 Конституції України встановлено, що грошовою одиницею України є гривня, яка, відповідно до ч. 1 ст. 192 ЦК України, є законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України. Зобов'язання має бути виражене у гривні (ч. 1 ст. 524 ЦК України), а грошове зобов'язання, згідно з ч. 1 ст. 533 ЦК України, має бути виконане у гривнях. Таким чином, гривня, як національна валюта, є єдиним законним платіжним засобом в Україні. Водночас сторони на підставі ч. 2 ст. 524 ЦК України можуть визначити грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті. Проте в цьому разі сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом (ч. 2 ст. 533 ЦК України).

Використання іноземної валюти, а також платіжних документів в

іноземній валюті на території України, в тому числі при здійсненні розрахунків за зобов'язаннями, допускається у випадках, порядку та на умовах, встановлених законом (ч. 2. ст. 192; ч. 3 ст. 533 ЦК України). Режим здійснення валютних операцій на території України встановлений Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» [10] (надалі – Декрет), відповідно до ст. 2 якого резиденти і нерезиденти мають право бути власниками іноземної валюти, що знаходиться на території України. Операції, пов'язані з переходом права власності на іноземну валюту, віднесені до валютних операцій і здійснюються вказаними особами з урахуванням обмежень, встановлених Декретом та іншими актами валютного законодавства України. До таких обмежень відноситься, зокрема, видача Національним банком України індивідуальних ліцензій на здійснення разової валютної операції. Так, відповідно до п. «г» ч. 4 ст. 5 Декрету використання іноземної валюти на території України як засобу платежу або як застави, за винятком оплати в іноземній валюті за товари, роботи, послуги, а також оплати праці, на тимчасово окупованій території України потребує індивідуальної ліцензії. За змістом п. 1.3 Положення про валютний контроль [11] використання іноземної валюти як засобу платежу – це розрахунок за продукцію, роботи, послуги, об'єкти права інтелектуальної власності та інші майнові права.

Наведене дозволяє стверджувати, що по-перше, за договором позики його предмет (в тому числі й іноземна валюта) передається у власність позичальника, тому перехід права власності на іноземну валюту підпадає під визначення валютної операції; по-друге, вказана валютна операція не потребує індивідуальної ліцензії, тому що не є розрахунком за продукцію, роботи, послуги, об'єкти права інтелектуальної власності та інші майнові права; по-третє, за договором позики, в силу його реального характеру, зобов'язання позикодавця з передачі грошових коштів або інших речей, визначених родовими ознаками позичальникові взагалі не виникає, оскільки такого обов'язку в нього бути не може. Тому передача в позику іноземної валюти не

суперечить валютному законодавству України. Іноземна валюта, як зазначає Д. Д. Луспеник, може бути предметом договору позики, оскільки чинним законодавством України не забороняється мати у власності фізичним особам іноземну валюту та розпоряджатися нею, але з дотриманням правил, передбачених спеціальним законодавством [5, с. 18]. До цього слід лише уточнити, що іноземна валюта може бути предметом договору позики не тому, що чинним законодавством України не забороняється фізичним особам мати у власності іноземну валюту та розпоряджатися нею, а тому, що передача позикодавцем у власність позичальника іноземної валюти за договором позики не потребує індивідуальної ліцензії. Вказану правову позицію підтверджує і судова практика. Так, Верховний Суд України у постанові судової палати у цивільних справах від 18.09.2013 р. у справі № 6-63цс13, визнавши, що іноземна валюта може бути предметом договору позики, підкреслив, що незазначення в договорі, якої саме іноземної держави валюта бралась у борг, а саме іноземної держави долара (США, Австралії чи Канади тощо), може вплинути на визначення розміру боргу, що підлягає доказуванню в установленому законодавством порядку, а не бути підставою для відмови в задоволенні позову про стягнення боргу [4].

З іншого боку, на позичальника покладається обов'язок повернути позикодавцеві позику у строк та в порядку, що встановлені договором, за необхідності – сплатити проценти від суми позики, а у разі порушення договору грошової позики – додатково сплатити неустойку (якщо це встановлено договором), інфляційні нарахування та річні. Саме позичальник здійснює розрахунок за надану йому позикодавцем послугу. На нього, як на особу, яка потенційно може використовувати іноземну валюту на території України як засіб платежу, здійснюючи розрахунки за договором позики, поширюють свою дію як акти валютного законодавства України, відповідно до вимог яких здійснення такої валютної операції потребує індивідуальної ліцензії, так і положення ст. 533 ЦК України, що вимагає виконання грошового зобов'язання у гривнях. Разом з тим сторони можуть визначити грошовий

еквівалент позикового зобов'язання позичальника в іноземній валюті.

Як зазначив Пленум Верховного Суду України у п. 14 постанови від 18.12.2009 р. № 14 «Про судові рішення у цивільній справі» [12, с. 8], при задоволенні позову про стягнення грошових сум суди повинні зазначати в резолютивній частині рішення розмір суми, що підлягає стягненню, цифрами і словами у грошовій одиниці України – гривні. При стягненні періодичних платежів суд має вказати період, протягом якого проводиться виконання. У разі пред'явлення позову про стягнення грошової суми в іноземній валюті суду слід у мотивувальній частині рішення навести розрахунки з переведенням іноземної валюти в українську за курсом, встановленим Національним банком України на день ухвалення рішення. Суд має право ухвалити рішення про стягнення грошової суми в іноземній валюті з правовідносин, які виникли при здійсненні валютних операцій, у випадках і в порядку, встановлених законом. Вказаний підхід послідовно втілюється у судових рішеннях, прикладом чого може слугувати правова позиція висловлена Верховним Судом України у справі від 02.07.2014 р. № 6-79цс14, відповідно до якої, незалежно від валюти боргу (тобто грошової одиниці, в якій визначена сума зобов'язання), валютою платежу, тобто засобом погашення грошового зобов'язання і його виконання, є національна валюта України – гривня. Відповідно в національній валюті України підлягають обчисленню і стягненню й інші складові грошового зобов'язання (пеня, штраф, неустойка, проценти) та грошові кошти, передбачені ст. 625 ЦК України [13].

Якщо позичальник своєчасно не повернув суму позики, то, згідно з ч. 1 ст. 1050 ЦК України, зобов'язаний сплатити грошову суму відповідно до ст. 625 ЦК України, яка, у свою чергу, передбачає обов'язок боржника щодо сплати інфляційних витрат. Це особливо важливо при стягненні з позичальника заборгованості за валютною позикою з урахуванням офіційного курсу Національного банку України відповідної іноземної валюти до гривні. Можливість застосування індексу інфляції у разі стягнення заборгованості за договором позики, предметом якого є іноземна валюта, безпосередньо

пов'язано з його призначенням. Так, ст. 1 Закону України «Про індексацію грошових доходів населення» [14] встановлено, що індекс інфляції (індекс споживчих цін) – це показник, що характеризує динаміку загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Він визначає рівень знецінення національної грошової одиниці України, тобто купівельної спроможності гривні. Тому правові підстави для застосування індексу інфляції до іноземної валюти відсутні.

Судовою практикою послідовно підтримується наведена правова позиція. Так Верховний Суд України у рішенні від 28.03.2012 р. у справі № 6-36736вов10 вказав, що індексації внаслідок знецінення підлягає лише грошова одиниця України гривня, а іноземна валюта, яка була предметом договору, індексації не підлягає [15]. Тому норми ч. 2 ст. 625 ЦК України щодо сплати боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції поширюються лише на випадки прострочення грошового зобов'язання, яке визначене у гривні [16, с. 37]. Пленум Вищого господарського суду України у п. 8 постанови від 17.12.2013 р. № 14 «Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань» [17, с. 30] роз'яснив, що вимоги щодо застосування заходів відповідальності за порушення грошових зобов'язань, визначених в іноземній валюті, мають заявлятися в національній валюті України (гривнях) за офіційним курсом Національного банку України на день заявлення відповідної вимоги (крім випадків, коли стороною зобов'язання, у якому виник спір, одержано відповідну ліцензію Національного банку України). При цьому стягнення інфляційних нарахувань на суму основної заборгованості не є можливим, оскільки індекс інфляції розраховується лише стосовно національної валюти України (гривні). Якщо за умовами договору сума платежу, що визначена в іноземній валюті, на день виникнення у відповідача грошового зобов'язання перераховується у гривню і в подальшому на день фактичної сплати коштів згідно з таким перерахунком не змінюється, тобто залишається гривневою, то з моменту перерахунку боржник відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК України зобов'язаний на вимогу кредитора сплатити борг з

урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення виконання даного зобов'язання.

Наведене дозволяє стверджувати, що розписка може бути представлена як доказ укладення як усного, так і письмового договору позики. Водночас найбільше доказове значення розписка має тоді, коли сторони уклали договір позики в порушення вимог щодо його письмової форми. Розписку неможливо визнати недійсною, оскільки вона не є ні письмовою формою договору позики, ні одностороннім правочином.

Чинним законодавством не забороняється передання за договором позики іноземної валюти. Повернення позичальником позики здійснюється відповідно до загальних положень зобов'язального права та актів валютного законодавства у національній валюті – гривні за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу. Оскільки індекс інфляції визначає рівень знецінення гривні, тому правові підстави для його застосування до іноземної валюти відсутні.

Список літератури:

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. – 5-те вид., перероб. і допов. / за ред. : О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – Т. 2. – 1120 с.
2. Безклубий І. А. Договір позики та його співвідношення з кредитним договором / І. А. Безклубий // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 5. – С. 57–67.
3. Практика розгляду судами цивільних справ у наказному провадженні : лист Верховного Суду України від 01.07.2007 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 1. – С. 25–35.
4. Постанова судової палати у цивільних справах Верховного Суду України по справі № 6-63цс13 від 18.09.2013 р. [Електронний ресурс] // Єдиний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33770795>.
5. Луспеник Д. Д. Договір позики: деякі питання теорії та судової практики / Д. Д. Луспеник // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 4. – С. 16–24.
6. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Юрид. думка, 2012. – 1020 с.
7. Балюк М. І. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях): коментарії, рекомендації, пропозиції / М. І. Балюк, Д. Д. Луспеник. – Х. : Харьков юрид., 2008. – 708 с.
8. Постанова судової палати у цивільних справах Верховного Суду України по справі № 6-79цс14 від 02.07.2014 р. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39689407>.
9. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII (в ред. Закону України від 01.12.2005 р. № 3161-IV) // Офіційний вісник України. – 2006. – № 1-2. – Ст. 1.

10. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15-93 // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 184.

11. Про затвердження Положення про валютний контроль : постанова Правління Національного банку України від 08.02.2000 р. № 49 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 14. – Ст. 573.

12. Про судові рішення у цивільній справі : постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 р. № 14 // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – № 1. – С. 4–9.

13. Постанова судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 02.07.2014 р. у справі № 6-79цс14 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39689407>.

14. Про індексацію грошових доходів населення : Закон України від 03.07.1991 р. № 1282-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 42. – Ст. 551.

15. Рішення судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 28.03.2012 р. у справі № 6-36736вов10 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/22547726>.

16. Аналіз практики застосування ст. 625 Цивільного кодексу України в цивільному судочинстві : лист Верховного Суду України від 01.07.2014 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2014. – № 7. – С. 27–39.

17. Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань : постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.12.2013 р. № 14 // Вісник господарського судочинства. – 2014. – № 1. – С. 22–31.

Янишен В. П. Договор займа: спорные вопросы формы и предмета.

Рассмотрены особенности формы договора займа, документального подтверждения его заключения, определено правовой статус расписки и ее значение в заемных отношениях, как письменного доказательства заключения договора и получения займа под обязательство его возврата. Подтверждена возможность предоставления на территории Украины денежных средств в заем как в национальной валюте – гривне, так и в иностранной, которая индексации не подлежит. Доказано, что не зависимо от валюты долга, валютой платежа по договору займа является национальная валюта Украины.

Ключевые слова: заем, форма договора займа, расписка, предмет договора займа, иностранная валюта, индекс инфляции.

Yanishen V. P. The Loan Agreement: to the question of controversial issues of form and subject.

The features of the loan agreement form, documentary evidence of its conclusion, the legal status of hand receipts and the sense of borrowed relationship as written evidence to conclude the agreement and obtaining loans under the obligation to return it were determined in the article. The possibility of granting in Ukraine a money loan in the national currency – the hryvnia and foreign, which is not the subject of the indexation were investigated too. It was proved that regardless of the currency debt, the currency of payment under the loan agreement is the national currency of Ukraine – Hryvnia.

Key words: loan, the form of the loan agreement, hand receipt, the subject of the loan agreement, foreign currency, the inflation rate.

Надійшла до редколегії 30.10.2015 р.

Розширена анотація
статті Янишена Віктора Петровича на тему:
«Договір позики: спірні питання форми та предмету»

Yanishen V. P., PhD, candidate of legal sciences, associate professor, associate professor of civil law department № 1, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

An extended abstract of a paper on the subject of:
«The Loan Agreement: to the question of controversial issues of form and subject»

Problem setting. Often at the conclusion and realization of the loan agreement arise disputes about the form and the possibility of usage as a subject of the contract the foreign currency.

Relevance of the research topic. The lack of unity in the theory and practice of legal regulation of the form of the loan and its subject, requires further scientific research of its individual provisions.

Recent research and publications analysis. The research of the legal regulation of loan relationship explores by many scientists, including Bezklubiy I.A., Krivenda O.V., Lepeh S.M., Tupitskaya E.A. and others. But the question of form and subject matter of the loan agreement nowadays remains without proper legal assessment.

Paper objective. The research and analysis of the provisions of the current legislation of Ukraine and judicial practice on the form of the loan agreement, documented conclusions and its conditions, and the ability to use foreign currency as the subject of the loan agreement.

Paper main body. The legal nature of the loan agreement was considered. The agreement determines the transfer of the ownership of borrower money or other things, with the generic characteristics under the obligation to return the same amount

of money (the loan amount), or the same amount of things of the same kind and quality. It is real and one-sided agreement, it can be orally and in writing.

It was established that hand receipt or other document certifying the transfer of creditor a sum of money or a certain number of things is important documentary evidence of the transfer of the loan. The usage of hand receipt goes beyond the scope of the loan agreement. It can be confirmed not only by the fact of transferring the funds or property, but with the fact of performance of the obligation. For the storage hand receipt can replace the contract.

The point of view of some authors, supported in some cases by judicial practice, that hand receipt replaces a written loan agreement was disproved because it is neither a loan agreement concluded in written form, no deal. The hand receipt is only written confirmation of the loan agreement, its terms and conditions.

It is confirmed that the use of foreign currency in Ukraine is allowed in cases established by law. It was argued that the transfer of foreign currency loan is not an obligation and does not require an individual license of the National Bank of Ukraine. Therefore, the transfer of foreign currency loan does not contradict Ukrainian legislation. Execution of the Borrower's obligations under the loan agreement, the subject of which is foreign currency carried out in local currency at the exchange rate of the National Bank of Ukraine. Inflation rate determines the level of depreciation of the purchasing power of the national currency of Ukraine - UAH. Therefore, the subject of indexation is - hryvnia.

Conclusions of the research. Hand receipt is the only proof of the conclusion of the loan agreement and its terms and conditions. It can not be invalidated.

Foreign currency can be transferred on loan. The return of the loan is made in local currency at the official rate for the day of return. Foreign currency, which is the subject of the loan agreement, is not the subject of the indexation.

Key words: loan, the form of the loan agreement, hand receipt, the subject of the loan agreement, foreign currency, the inflation rate.